

СЛЕД-И

Вестник за култура и нещотърсачество | ЕГ Гео Милев

Честит Ден на народните будители!

В този брой на СЛЕД-И напомним за читалищата като институция, която пробужда духа и народността. Първите български читалища се появяват през Възраждането около 1856–1860 г. Те възникват като самоорганизирани общности на будни граждани - учители, свещеници, търговци и занаятчии, които целят просвещение на народа и съхранение на българската култура. През Възраждането читалищата са центрове на образование и книжовност. След Освобождението стават официално признати обществени институции. Изпълняват просветна, културна и социална функция: там се организират театри, курсове, празници, помещават се библиотеки и читателски клубове. В по-ново време читалищата са културни домове, поддържат фолклора, занаятите, местните традиции и стават средище на духовния живот.

Началото на октомври (2025 г.) в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ се проведе конференция на тема „Читалище и време“. Към днешна дата Съюзът на народните читалища инициира създаването на общонационален комитет с известни личности – политици, актьори, музиканти, професори и лектори, в подкрепа на читалищното дело. Очевидно е желанието на хората, работещи в тази възрожденска институция, да обновяват и осъвременяват своята дейност.

СЛЕД-И напомня за българските читалища и възможностите на младите хора да са част от една институция, съхранила българското национално самосъзнание.

Разгледайте, интерактивната карта на учениците с топосите, които ни отвеждат към читалища в отделни български градове. Прочетете, кратките разкази на ученици от ЕГ „Гео Милев“, Добрич, напомнящи ни за добруджанските будители: Адриана Будевска и Анастас Петров.

Дияна Боева, Мария Кирилова, Емилия Стефанова, Маргарита Мартинова

тематична конференция ЧИТАЛИЩЕ И ВРЕМЕ

ИСТОРИКО- ФИЛОСОФСКИ АСПЕКТИ НА НАЧАЛОТО

10.30 ч., 2 октомври 2025 г.,
Национална библиотека
„Св. Св. Кирил и Методий“,
гр. София

Читалищата днес

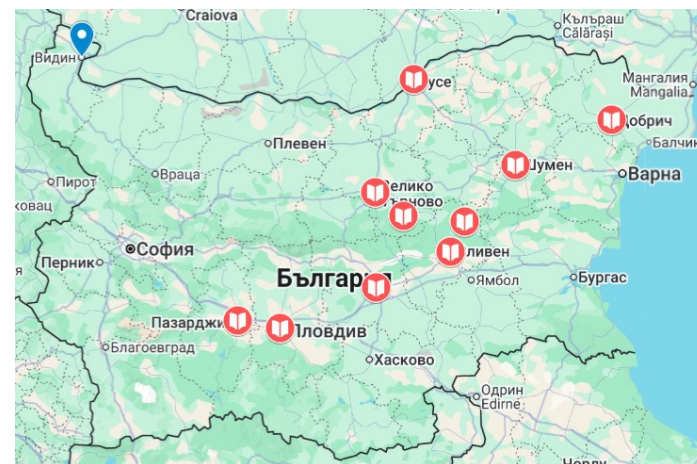
История. Първите подобни форми на народна самодейност възникват през 1856 г. в Свищов, Лом и Шумен.

На 30 януари 1856 г. в Свищов е основано първото българско читалище от Димитър Начович, Христати Филчов, Емануил Васкидович и Георги Владикин. Димитър Маринов разказва в своите спомени и статии, че още с отварянето на училището в Лом през 1848 г., над една от вратите на училищните стаи, в които се намирала библиотеката, Кръстьо Пишурка поставя надпис „Читалище“. Постепенно в стаята започват да приивдат не само ученици и граждани, но и чужденци. През 1856 г. читалището се мести в собствена сграда и се нарича „Постоянство“. Същата година през пролетта Сава Доброплодни създава в Шумен третото българско читалище, което днес се нарича Народно читалище „Добри Войников – 1856“. По времето на Българското възраждане работят над 130 читалища, благодарение на усилията на по-заможни и просветени възрожденци.

Читалището е уникална българска културна институция, съхранила традициите, образованието и обществената активност повече от 150 години. То има потенциал да бъде център на гражданското общество и социалната промяна, особено в по-малките населени места.

Законът за народните читалища (1996) утвърждава читалищата като организации с нестопанска цел с право на държавна/общинска субсидия и самостоятелна дейност.

Изследователите обобщават някои от проблемите на читалищата днес, като ги свързват с липса на управленски капацитет и нагласи за по-голяма зависимост от държавата. Изтъква се, че липсата на фонд „Читалищно дело“ ограничава финансовата независимост на тези културни средища, а липсата на висококвалифицирани кадри, особено в по-малки населени места, спират развитието им.

Някои дейности на читалищата. Библиотеки - често единствен културен център по места. Любителско творчество - танцови, певчески, театрални и художествени формации. Краеведска дейност и музейни сбирки - събират и популяризират знания за родния край. Допълнителни дейности и проекти - включително социални, образователни и екологични инициативи.

СЛЕД-И

Вестник за култура и нещотърсачество | ЕГ Гео Милев

Младото поколение в читалището. Наблюдава се тенденция към създаване на младежки и студентски читалища, които въвеждат иновативни практики.

Читалището запазва своята ключова роля като носител на културната памет и социална ангажираност, но за да бъде устойчива ролята им, е необходимо: обновяване на материалната база и кадрите; по-широко участие на млади хора; ефективно управление и проектно финансиране; адаптация към съвременните информационни и социални реалности.

<https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?invite=CMCewLIM&mid=1tzCFVwKSJEK3ioEpDRB5suR3JBpUpHc&ll=43.08107185992471%2C25.345448699999967&z=8>

Интерактивната карта е създадена от ученици от ИУЧ 12 клас география и икономика с преподавател Емилия Стефанова

Виделина Пазарджик 1862

Надежда Велико Търново 1869

Съгласие-напредък Котел 1870

Христо Ботев Пловдив 1905

СЛЕД-И

Вестник за култура и нещотърсачество | ЕГ Гео Милев

„Измисли театър“ в къщата на Адриана Будевска в Добрич

Текстът на Никол е част от курса по творческо писане за учебната 2024-2025 г. в ЕГ „Гео Милев“, ръководител е Дияна Боева. Написан е след посещение в къщата на Адриана Будевска, родена в Добрич. Българска актриса, един от основоположниците на професионалния театър в България. Тя е смятана за една от големите български изпълнителки на трагични роли. От 1906 до 1926 година играе само в Народния театър. Неин съпруг е Христо Ганчев – един от създателите на българския професионален театър.

На гости на малката Адриана

Из дневника на Н.

Годината е 1889. Една обикновена събота, топъл септемврийски следобед и хора, събрали се във всеки двор да се веселят. Аз и моята приятелка се запътваме към къщата на Адриана, където ще прекараме остатъка от деня си в игра, както винаги. Тя е необикновено момиче и винаги съм се възхищавала на таланта и добротата ѝ.

След около десет минути вървене, вече сме пред малката дървена порта, която е завързана за част от оградата с едно клонче и влизането вътре е много лесно. Винаги съм се чудила как цялото ѝ семейство живее без никакво притеснение тук и не се страхува от кражби.

С приятелката ми влизаме в двора, завързваме пак клончето и още на секундата се присъединяваме към групичката от деца, играещи с топка. Освен тях има разпръснати и други наши приятели из целия двор, които рисуват, бягат, пеят и т.н. Този дом е центърът на забавленията в нашия град и това се дължи единствено на Адриана. Всеки път тя успява да измисли най-интересните игри, които се помнят дълго.

СЛЕД-И

Вестник за култура и нещотърсачество | ЕГ Гео Милев

Почти е надвечер и вече сме малко изморени, но сме си запазили малко сили за любимото ни нещо – измисленият от нас театър. Играем на това постоянно и всеки път има различни истории, различни роли, сценарий, облекла. Е, разбира се, че с подръчни материали и който каквото е донесъл от вкъщи. Събрали сме се на дървените столчета близо до входната врата на малката къщичка и чакаме Адриана да излезе с написания сценарий и с готова история. Сред нас тя е най-добрата в създаване на интересни неща...

След известно време тя излиза облечена с малка, току-що изгладена бяла рокля, две опашки вързани с панделки, лачени черни обувки, няколко листа хартия и широка усмивка. По-рано тя също игра и беше, както всички нас - мръсна, в пръст, в рани, с рошава коса, но явно се освежила, Адриана държи на външния си вид. Така де, сяда при нас и започва да разпределя роли, да чете по сценария.

Днес постановката ни се казва “Падащи звезди”. Идеята е всеки от нас да се катери по малкото хълмче, което се намира точно зад къщата на Адриана и да се опитва да “хване” някоя звезда, след това да я занесе при кралицата на небето. Нейна е волята.

Не ми се разказват повече подробности за днешния театър, защото се натъквам. Утре Адриана заминава за София, където ще продължи нататък. Надявам се, че това е правилният път за нея. Аз съм на 11 години все още.

Изчистваме всичко из дворчето, събираме се всички деца и освен нас идват и други. Събираме се в полукръг и всеки ѝ подарява нещо за спомен, пожелава ѝ нещо и си казваме довиждане. Тръгваме обратно.

25 години по-късно...

Скъпата ми приятелка Адриана...

Никол Николова – 11 „в“

Изготвил: Н.Х.